

A községi erdők kezeléséről.

(Nógrádmegye északi vidékein.)

Hogy az erdők általában, de főleg hazánk északi vidékein, az e vidéken lakó népnek valódi áldását képezik, azt alig kellene bizonyítgatni, mert hiszen nemesak termőföldrünket védik meg az elemi viszontagságok ellen, de e mellett amarhatenyésztést is lehetővé teszik: akkor a legelőt ép úgy, mint a téli takarmányt szolgáltatván. Hogy pedig a marhatenyésztés a felső vidéki lakosoknak tekintélyes jövedelmi forrása, azt mindenki belátja, kinek az ottani viszonyokat tanulmányozni alkalma nyillott.

És mégis! épen e nép az, mely eme formaliter áldásnak nevezhető momentumot talán kevésbé tudja megbecsülni, mint az alföldön lakó, ki szalmával kénytelen tüzelni; ugyanis félreismerve tőkájének, vagyonának értékét és jelentőségét, oly gazdálkodási módot folytat, melynek egyedüli vége, mi sem lehet más, mint az erdők bizton bekövetkező devastatioja.

Ily situációkkal szemben, csak hálával lehetett fogadni a „szakszerű“ honatyák által alkotott erdőtörvényt!

Távol legyen tőlem azt mondani, miszerint az eesetlem vád valamennyi községünket terheli; de a mennyiben széles körben körültekinteni alkalmam volt, azok mindegyikéről konstatálhatom, hogy eljárásaik valóban „tanulmányra méltók.“ Kár, hogy az ilyenképen kezelt erdők látása a legkellemetlenebb benyomást gyakorolja a nézőre, még akkor is, ha ez az erdők mikénti kezeléséről csak némi tájékozással bir is, az tiszta tény; hogy

aztán mily fejesóválást idéz elő az erdésznél, kinek pedig feladatát, éppen az erdők tenyésztése és ápolása kell hogy képezze, azt szólnak — sajnos — volt alkalmá tapasztalni.

A községeknek többnyire jó zárlatu és a vágatási kort elért tölgy- és bükkszálerdők jutottak osztályrészül; ezt eléggé mutatják a helyenként még fennálló, avagy a már letarolt erdők hátrahagyott tuskói. S mit tettek ezekkel az egyes községek? Siettek — elpusztítani! Nem mondok valótlan, s távolról sem nagyitok, ha állítom, hogy az erdők minden rendszer nélkül, a száalaló vágáshoz hasonló módon kezeltettek, vagy jobban mondva, pusztítottak. Erről bizonyosságot tesznek az egyes községeknél még fenmaradt állabok.

Ez üzemmód mellett igaz, hogy az illető községek minden egyes tagja, az erdő azon részében, hol neki éppen tetszett és annyi szálfat ejtett, a mennyi szükségletének fedezésére elégséges volt, de mindemellett még is meg volt, bár nem mindenütt kellő számban, de legalább helyenként és részben, a talaj beárnyékolására és termőképességének megvédésére szükséges famennyiség, tehát leginkább az állab és csak kisebb mértékben szenvedett ennek talaja.

Sietek megjegyezni azonban, hogy az előbb jeleztem módon, főleg az épületi- és egyéb haszonfa lett kihasználva, és csak midőn ez már fogytán volt, kezdődött a tűzifa kihasználása, és ezzel együtt az erdők minden kritikán aluli pusztítása.

Természetes, hogy egy község faszüksége a legtöbb esetben sokkal nagyobb, hogysen azt a neki jutott szükségleteihez mérten csak csekély terjedelmű erdő fedez-

hetné. De ők a szükségletet nem csak fedezni, hanem a vaspályaépítéssel ellátott kedvezőbb értékesítési viszonyok következtében, abból még eladni is akartak, s mit tettek? Azt, hogy most már nem elégedtek meg a száraló vágással, hanem látván a nagyobb erdőbirtokosok tús erdeiben alkalmazott taroló vágást, kik itt jegenye-, lúcz- és vörösfenyővel ismét szép értékeket telepítettek meg, ők is hozzáláttak a mesterséges felújítás nemes szándékával, az erdőhasználat jeleztem módjához.

A vágatási módot ők hát hüen utánozták, de a felújítás mindeddig csak oly pium desiderium maradt, miből lesz — a factum, az ismét jóakaró — szándék csak!

Jött azután az ertvényezési munkálatokhoz szükséges költségek — meg nem szavazása; a községek előljárói méltóztattak azzal indokolni, hogy Istenben megboldogult elődeik, sohasem ültettek vala erdőt, és mégis volt nekik elég. Továbbá, hogy jelenleg ültetnek ugyan egyes uradalmaknál s ennek daczára sincs ott sem erdő, legalább nem olyan van, a miről szoktak volt vágni elődeik, a mikor is egy-egy szálfá 8—10 ölet is adott. A sok vitatkozás vége tehát mindig egy és ugyanazvolt, t. i. ha a jó Isten akarja, és a hol akarja, ott leszen, a hol pedig nem akarja, ott erdő többé nem leszen. Ergo: nem kell erdőt mesterségesen tenyészteni, majd az áldott természet gondoskodik róla — egyszer-másszor!

E feltevés ugyan helyes volna akkor, ha oly állapotokat vágnánk, melyeknek visszamaradt tuskói még sarjadzási képességgel bírnak, és ha a letarolt terület tilalom alá vétetnek. De helytelen akkor, a midőn kevés kivétellel,

szálerdőüzemben kezelt és ebben a fordakort elért, vagy ezt túlhaladt állabokról van szó.

Ehhez járul még azon körülmény is, hogy e szó: „tilalom“, a falusi előljárók szótárában nem is foglaltatik, és az egész erdőterület minden kivétel nélkül legeltetési célra használtatik. Ily körülmények közt sem az emberi kéz, sem pedig a természet nem képes erdőt létesíteni! és csak a mesebeli tündérek honában lehetne szó erről, nem pedig e földön, hol csodák már nem történhetnek!

Az erdei legeltetés két részre oszlik: nyárirra és télire, s ha már az első is káros a fiatalosokra, úgy szászorta károsabb az utóbbi. Mert míg az elsónél a legelő szarvasmarha, juh stb. kedvező időjárás esetén megtalálja a táplálkozásához szükséges fűvet, addig télen, hófedte legelő mellett, egyenesen a fák fiatalabb galyai, avagy a tuskók fiatalabb sarjainak lerágására van utalva, a mit azután ritkán, vagy éppen soha sem mulaszt el. Természetes, hogy ez alkalommal a fának mindég legfiatalabb hajtásai esnek a legelő nyájaknak áldozatául, miáltal a fának növése rendkívül akadályoztatik s a legtöbb esetben elcsenevészik.

A legkárosabb befolyással volt azonban az erdőgazdaságra, az itt nagyban divó kecsketenyésztés. Ezek legeltetése a községek által a multban nem tiltatott és ma sem tiltatik; sőt az egyes, nagyobb erdőbirtokosok erdeiben is, hol a községek legeltetési jogot béreltek volt, megengedettett, és csak pár évvel ezelőtt állott be ez utóbbi helyekre nézve az általános tilalom, és igen helyesen, nagy szigorral fenytettek az e tilalmat áthágók.

Jelenleg egyes községekben a kecskék már egészen eltűntek, s az ember bizvást azt hinné, hogy ez állatok

a föld kerektségén már nem is léteznek. De csalódik az ily könnyen hívó, mert számos községben ismét egész nyájakat láthatni, a mint ezek egyes fiatalosokat meglepve, pusztitnak mindent, mi utjokba jő, s határozottan merem állítani, hogy illetén, a fiatalosoknak a szarvasmarha és kecske általi lerágatása az oka azon sajnálható körülménynek, hogy e vidéken igen gyakran láthatni jobb minőségű erdőtalajon is, egészen törpe növésű vagy elcsenevészett állabokat.

Egynéhány az előbb jeleztem 40—50 éves állabokban próbákat téve, ezek a következő eredményhez juttattak :

I. oszt. talajon az évi átlagnövedék	1.89—2.21	köbm.
II. " " " " "	1.10—1.26	"
III. " " " " "	0.25—0.32	"

A fent kitett köbtartalmaknak alig 33⁰/₀ hasáb- és dorongfa, míg 67⁰/₀ galy- és tuskófa.

A mint ez állabok fiatalabb korosztályai erről tanuskodnak, a növés 20 évig rendkívül lassan halad, és csak ezen kortól kezdve észlelhető gyorsabb növés és így nagyobb évinövedék; a szomszédos, mert jobban kezelt állabok pedig, éppen az ellenkezőről tesznek bizonyosságot.

A taroló vágások alkalmazása, nagyobb lejtekkal bíró hegyoldalokon, már is jelentékeny károkat okozott; mert ennek talaja az itt legelő marha által, nedves időjárás alkalmával feltapostatván, a vizmosásoknak ut nyitott, úgy hogy jelenleg már nagyobb területek is összevissza szaggatva vannak, és jó időre vagy épen véglegesen is, termőképtelenné tétettek.

A csekély rétegű erdőtalaj termőföldje pedig a víz-áram által igen sok helyt elmosatván, csak annak kőalap-

zata maradt meg, melyen értési munkálatok egyelőre szintén nem eszközölhetők.

A hol az elemi károk nem ilyenképen nyilvánulnak, ott a tarolóvágások által okozott kár abban nyilvánul, hogy a talajnak több évi szabaddá tétele által, annak termőképessége nagyrészen elenyészett, és a legelőmarha által oly keményre tapostatott, hogy értékek telepítése nagyobb áldozatok útján leendő csak eszközölhető.

S mily chiméra! A községi erdők felügyelete e „hitelben“ világban a legtöbbször a kegyes Mindenhatóra van bízva; vagy ha nem: oh akkor még inkább csehül állunk. Mert akkor, igen akkor borzasztó dolog történik; tudniillik egy két és fél százados „flintát“ a vállára akasztanak valakinek, annak a valakinek aztán a ruházatra, családfenntartásra adnak mentül több — semmit, s annál kevesebb fizetést; no de aztán czíme van szép: csósz, másképp bakternek is lehet elkeresztelni; mert hát e csodalkotmány — már hogy az a kerülőféle csépel, arat, levegő után kapkod — nappal, mondjuk mindent tesz, csak az erdőre nem ügyel, éjjel pedig jól alszik; hisz igaz, váljék egészségére! csakhogy az e fajta specialismusok szegény ördögök is, s mert ördögök, hát furfangosan is cselekszenek, t. i. jól becsukják árva pár szál szempillájukat, mikor — látni kellene! S mert nem láttam, hát nem láttam, ergo nem láttam!

* * *

Hű képét vázoltam fentebbi soraimban, a mai napság divó gyönyörűséges és „tanulmányozásra méltó“ községi erdőkezelésnek.

Hja, mondaná valaki: ez mind igaz! de hát mit kell tenni?! Quid faciendum est? én is ezt kérdem.

S mert erős hitem és szilárd meggyőződés, hogy magból válik a terebélyes bükk, és több egyedből származik nagyobb quantum: épp azért tudom azt is, hogy az egyesek vagyoni jóléte képezi alapját egy állam boldogságának.

Az egyesek vagyoni jóléte, de legalább is existenciális biztonsága mindenesetre az, mi a megelégedést előidézi; mely áztán szívós kitartást a munkálkodásban, a másik tulajdona iránti tiszteletet, s végső hatásában a törvények iránti nemes odaadást is eszközli.

S éppen azért ezen szándékom, hogy az oly vidéken, hol mint czikkem elején jeleztem volt, a mellett, hogy jövedelmi forrást képez az erdő, jól vezetett gazdaság mellett az még áldássá is válhatik, a vagyoni jólét egyik forrását megmenteni a catastrophától s kedvező stadiumba juttatni, néhány positiv javaslat által megkísértsem.

Beszélhetnék arról az eléggé nem méltányolható behatásról, mit az erdők általában a klimára, a nedveségi s így a tenyésztési viszonyokra is gyakorolnak; de minek a tenger vizébe folyadékot önteni?

Mellőzve a szélesebb körü indokolást, csak magukat a positiv javaslatokat sorolom fel ez alkalommal, megjegyezvén eleve is, hogy alkalomszerűleg javaslataim indokolásával épen nem fogok késni.

Szerény véleményem szerint a községi erdők kezelése olyaténképen volna eszközlendő:

a) hogy tekintettel azok tartamosságának megőrzésére a felújítás biztosítására nézve, oly gazdálkodási mód

választassék, mely a legelő használatot is biztosítsa. És szerintem ott, hol egyéb körülmények határozólag nem lépnek fel, a sarjerdőgazdaság;

b) az erdőtisztek és erdővédszemélyzet olyatén javadalmazása, hogy ezek tisztök-, illetve állásukhoz méltón élhessenek meg és existenciájuk egyáltalán biztosíttassék.

Fogassy Gyula,
sen. uradalmi körerdész.

Adatok a cserszömörccéről.

Az annyi per tárgyát okozott cserszömörccére (rhus coriaria) kénytelen vagyok visszatérni, miután közelebbről kaptam meg ezen növény csersavtartalmáról a tudósítást. Eszerint a csertartalom a levelekben 17⁰/₀, a héjban 7⁰/₀, a fában 3⁰/₀.

Ha összehasonlítjuk ezt a tölgy héjáról általam közölt adatokkal, akkor azt találjuk, hogy a héj csersavtartalma nem jobb amazénál, sőt a jobb helyekről származottal összehasonlítva, 2—3⁰/₀-al alantabb áll. Tekintetbe veendő azonban, hogy a fácskák, melyekről a próba vétetett, magas fák által környezett oly tisztáson álló iskolában termettek, a mely a nap nagyobb részén át árnyékban állott, hogy t. i. a nyári tulságos forróság ellen védve legyenek a csemeték. Pinus csemetekerteket u. i. igen szépeket látott a birtokos gróf több helyen, s az ő kívánatára készült az iskola, s az erdész oda vetette el a szömörcczemagot.

A csemeték az első télen egészen visszafagytak, és nem is voltak vastagabbak az irónnál, de második évben